

FNs første generalsekretær

Trygve Lie, eller «Tyta» som han ble kalt av gamle kjente, fikk den nærmest umulige oppgaven å bygge opp en verdensorganisasjon. Organisasjonen var planlagt i en tid hvor det daværende Sovjetunionen og de vestlige stormaktene kjempet sammen mot en felles fiende, men bildet endret seg raskt. Lie skulle forsøke å forense øst og vest i en tid hvor motsetningene raskt ble skjerp-

pet. At han gikk til en krevende stilling, var han fullt klar over selv. I sin erindringsbok «Syv år for freden», sier han om utnevnelsen: «Det hele oversteg mine vildeste drømmer, men virket på samme tid som et mareritt. Jeg torde nesten ikke tenke på det som lå foran meg».

Motsetningene mellom stormaktene førte til Lies fall i 1953. Koreakrigen og FNs støtte til den ene av partene, gjorde ham uakseptabel for Sovjetunionen.

Hardhendt, provestlig og lutadvendt, er tre ord som er blitt brukt for å karakterisere Lies måte å skjøtte generalsekretærstil lingen på. Mange år etter Lies død i 1968 blusset debatten opp igjen for fullt om hans måte å skjøtte stillingen på. Det kom harde, til dels grove angrep, på hans arbeidsmetoder. Av en tidligere medarbeider ble han beskyldt for å drive kommunistjakt i verdensorganisasjonen. Han ble anklaget for å løpe amerikanske myndigheters ærend, og ta del i den kommunistjakten som ble drevet for fullt i USA på begynnelsen av 1950-tallet.

Einar Gerhardsen hadde et noe annet syn på Lie. Han karakteriserte Lie som en god mann for Norge, og en god mann for FN.

Lie hadde mot til å gå på jobben, og bygget opp FN fra grunnen av. Det var neppe noen annen som kunne gjort det som han. Han var en fremredet organisasjonsmann og administrator, mintes han.

I norsk politikk spilte Trygve Lie sin mest fremtredende rolle da han var utenriksminister i Londonregjeringen under krigen.

Da statsminister Johan Nygaardsvold ble tvunget til å skifte ut Halvdan Koht, måtte han motvillig forfremme Lie fra forsyningsminister til utenriksminister.

Skiftet var begynnelsen på

en ny norsk utenrikspolitikk som skulle få stor betydning også etter at krigen var over. Nøytralitet var Kohts, og Nygaardsvolds, i alle fall fram til 1940, alfa og omega i utenrikspolitikken. Striden sto ikke om Norge skulle inngå militæravtale med Storbritannia mens krigen raste, men om regjeringen hadde fullmakt til å inngå avtaler som gjaldt etter krigens avslutning.

Lie ønsket at Norge en gang for alle skulle gjøre seg ferdig med nøytralitetspolitikken, og finne fram til en ny linje i utenrikspolitikken. Han tok til orde for et samarbeid mellom landene ved det nordlige Atlanterhav. Det bør derfor være grunnlag for å hevde at sett i et lengre perspektiv ble den tradisjonelle norske nøytralitetspolitikken endelig forlatt i og med skiftet fra Koht til Lie som utenriksminister 19. november 1940.

Forholdet mellom Nygaardsvold og Lie var ikke godt. Ifølge Harald Bernstens store biografi om Nygaardsvold, mente statsministeren at Lies orientering ikke bare var politisk, men også personlig moti-

Foto: NTB-ARKIV

Slapper av. Internasjonal, men norsk. Trygve Lie forsøker fiske-lykken utenfor sin hytte i Rugeldalen.

betegnelsen «buckkorpset» om regjeringen.

– Han gikk undrende og

■ SNEKKERSØNNEN TRYGVE LIE

I morgen, 16. juli, er det 100 år siden Trygve Lie ble født. Lie har som en av få nordmenn, skrevet seg inn i verdens historiebøker. Det skjedde da han i 1946 ble FNs første generalsekretær, den høyeste internasjonale stilling som en nordmann noen gang har hatt. Veien fra kommunestyret i Aker til New York hadde vært lang, og på mange måter eventyrlig for snekkersønnen fra Groruddalen.

vert av en tilbøyelighet til å spise kirsebær med de store, uansett hvem det var.

Etter krigens slutt fortsatte Lie som utenriksminister, men vel hjemme ble han på mange måter en fremmed fugl i Arbeiderpartiet og regjeringen. Den nye regjeringen var preget av fellesskap, ikke bare politisk, men også sosialt.

I en tale til Einar Gerhardsen på hans 70-årsdag la Jens Chr Hauge vekt på dette, og karakteriserte regjeringen etter krigen som en slags storfamilie. Sammenkomstene var preget av sang og moro, uten alkohol.

Ifølge Hauge følte ikke Lie seg hjemme i dette miljøet. Han flyktet fra disse sammenkomstene til Gerhardsen. «For mye landsøl og Seips visebok», sa han. Hauge forteller at Lie stundom brukte den fleipende

rastløs omkring, svanger var han jo også med en generalsekretær i magen, sa Hauge i sin tale.

Da han vendte hjem fra New York i 1953, hadde Trygve Lie fortsatt ambisjoner om å spille en rolle i norsk politikk, men nå var det vanskelig å få innpass. Enkelte i regjeringen fryktet nok også at han skulle spille en for dominerende rolle dersom han slapp til, at han skulle bli en slags konsultativ statsminister.

Igen fikk han lide for at han lofte var «stor i kjeften» og ikke var redd for å si hva han mente. Justisministeren i store deler av Gerhardsens regjeringstid, Jens Haugland, la ikke skjul på sitt syn. I sin dagbok karakteriserte han Lie som «selvgod, selvsikker og bombastisk», ja som en «politisk

mastodont, stormannsgal og firkantet». Nå skal det i rettferdighetens navn legges til at Haugland hadde lite pent å si om de fleste. Det var stort sett bare «allfaderen» selv, Einar Gerhardsen, som fant nåde for hans øyne.

Gerhardsen karakteriserte Lie atskillig mildere, og brukte ord som snill og hjelpsom. Han mintes også at Lie alltid holdt kontakt med gamle kjente, uansett rang og stand.

Plasseringen av Trygve Lie ble et problem for regjeringen. I 1955 ble han utnevnt til fylkesmann i Oslo og Akershus, men i lange perioder hadde han permisjon for å utføre spesielle oppdrag for regjeringen, blant annet ledet han arbeidet med å få utenlandsk kapital til å satse i norsk næringsliv.

I 1963 kom industriminister Kjell Holler i hardt vært både på grunn av Koksverksaken og Kings Bay-ulykken. Igen ble det plass til Lie i regjeringen, og han tok over som industriminister. I januar 1964 ble han handelsminister. Da Gerhardsen-epoken i norsk politikk tok slutt i 1965, var også Trygve Lies tid i politikken over. Tre år senere døde han, 72 år gammel.

SVEIN KRISTOFFERSEN,
NTB

Det var Sovjet som forble fram som FN sjef